

PANGIUM EDULE REINW.

(*Kepajang*, m. — *Pakem*, j. m. — *Pangi*, m. — *Patjoeng*, s. — *Pitjoeng*, s. — *Poetjoeng*, s.).

Onze plaat stelt een vruchtdragenden tak voor van een der gevaarlijkste Javaansche boomen. Alle deelen der plant, vooral echter de jonge bladeren en twijgtoppen, zijn rijk aan blauwzuur. Met het gift uit één enkelen boom verkregen zou men ruim $\frac{3}{4}$ KG cyaankali kunnen maken, voldoende om 5000 menschen te dooden.

Dat de boom vergiftig is, weten alle inlanders. Niettegenstaande dat en voor een deel juist daarom, wordt er in de inlandsche maatschappij veelvuldig gebruik van gemaakt.

Allereerst van de vruchten. In deze bevinden zich verscheidene hardwandige, krachtig geribde, oliehoudende zaden. Rauw gegeten zouden die zaden, welke men in bijna elke warong koopen kan, spoedig den dood veroorzaken. Angst, hoofdpijn, duizeligheid, walging, vlagen van krankzinnigheid zijn symptomen, die bij vergiftiging met *Pangium* optreden. Om de zaden voor sajoer of sambal geschikt te maken, worden ze eerst gekookt en daarna eenigen tijd geweekt of in den grond begraven. Geroosterd worden ze ook wel. Tot spijs toebeide zaden heeten *kloewak* of *kelewik*.

Versche zaden, met water gewreven, zijn in gebruik om ongedierte te dooden. Jammer, dat dit gebruik niet algemeener is, want Hetzelfde geneesmiddel wordt bij huiduitslag gebruikt, vaak met uitnemend resultaat.

Fijngewreven of gestampte bast en bladeren doen dienst als bedwelmend middel bij de vischvangst. Fijngestampte zaden worden in het Bantamsche gebruikt om er zeevisch mee te conserveeren. Wijlen Dr. VORDERMAN zag daarmee toebeide visch, die reeds 6 dagen dood en toch nog volkomen frisch was. Jonge bladeren worden in de Minahassa gekookt als groente gegeten.

Beneden 1000 M zeehoogte groeit de *Pangium* op vele plaatsen in het wild, bij voorkeur in vochtige bosschen, aan rivieroeveren, in ravijnen. In en om kampongs ziet men hem veelvuldig aangeplant. Aan het strand vindt men nog al eens aangespoelde zaden en daaruit trekt men dan meteen maar de conclusie, dat de boom door zeestroomingen verbreid zou kunnen worden. Daartegen pleit echter het feit, dat men nooit gekiemde zaden vindt en nooit jonge boomen aan het strand ziet groeien. Nabij het strand is de boom volstrekt niet algemeener dan elders, eerder is het tegengestelde het geval. Ik geloof van de verspreiding van *Pangium* door de zee even weinig als van die der kokosnoot.

De boom kan een hoogte van 40 M bereiken, doch is meestal veel kleiner. Hij is gemakkelijk kenbaar aan zijn lang gesteelde, groote, krachtig generfde, van onder bruinharige bladeren, die bij jonge boomen gelobd en 35—60 cM lang, bij oude gaaf en kleiner zijn. De bloemen zijn éénslachtig, haar middellijn is 35 à 60 mM, de kelk scheurt onregelmatig open, de 6 à 8 bleekgroene kroonbladen hebben een dichtbehaarde schub aan den voet. In de mannelijke bloemen vindt men 20 à 30 behaarde, dikke meeldraden, in de vrouwelijke, behalve een grooter of kleiner aantal onvruchtbare meeldraden, een dik vruchtbeginsel met zittenden stempel. De groote, bruine vruchten hangen hier en daar aan de takken.

Het woord *Pangium* is afgeleid van *pangi*, een der Maleische namen van den boom, *édule* beteekent *eetbaar*.

B.

Buitenzorg, 22 Mei 1912.